

Hr Andres Kallaste
Eesti Hobusekasvatajate Selts

Teie 30.01.2015 nr 77

Meie 25.02.2015 nr 17.1-1/682-1

Tori tõugu hobuste aretusprogrammi muudatusdest

Austatud härra Kallaste

Edastasite Veterinaar- ja Toiduametile tori tõugu hobuste aretusprogrammi muudatused. 2014. a juulis on samade muudatustega dokument EHSi poolt edastatud mitteametlikult ning palutud enne üldkoosolekule kinnitamiseks esitamist kontrollida kas tehtavad muudatused on vormistatud nõuetekohaselt. 29. juulil 2014. a on VTA esitanud omapoolsed kommentaarid, juhtides tähelepanu sätetele, mis ei ole kooskõlas õigusaktide nõuete, ohustatud tõu säilitamise põhimõtete ning kehtiva aretusprogrammiga.

Teie poolt edastatud tori tõugu hobuste aretusprogrammi koostamisel ei ole arvestatud eelnevate kommentaaridega ning on sisse viidud järgmised muudatused (märgitud värviliselt), mis vajavad täpsustamist või mis on vastuolus õigusaktide nõuete ning aretusprogrammis kehtestatud põhimõtetega.

1. „Eripaaride valik. Taotlusel on ära märgitud valiku eesmärk ning eripaari valikus osaleva hobuse ja tori hobuste tõuraamatusse kantud tori tõugu hobuse andmed.“

Kehtiva programmi sõnastus: „Taotlusel on ära märgitud valiku eesmärk ning eripaari valikus osaleva tükku ja tori hobuste tõuraamatusse kantud tori tõugu hobuse andmed.“

Sõnastus vajab täpsustamist. Muudetud sõnastusest võib välja lugeda, et edaspidi on eripaaride valiku puhul lubatud kasutada ka teisest tõust mära, kelle järglane loetakse tori hobuseks.

Tori TB aretusprogrammis kehtestatud eripaaride valik on sisuliselt sisestav ristamine. Vajab täpsustamist, millisel juhul on eripaaride valikut üldse lubatud rakendada. Kehtivas programmis on eripaaride valiku eesmärgina toodud *kontrollida teistesse tõuraamatutesse kantud, kuid samuti tori tõu komponenttõuge kasutavate tõuraamatute esindajate sobivust tõule.* Programmis ei ole välja toodud, millised on *samuti tori tõu komponenttõuge kasutavate tõuraamatud*, millesse kantud loomi on lubatud kasutada.

Euroopa komisjoni 10. jaanuari 1996 aasta otsuse (96/78/EÜ), milles sätestatakse tõuaretuseks ettenähtud hobuslaste tõuraamatusse kandmise kriteeriumid, artikkel 1 lõike 2 kohaselt on erandina lõike 1 esimesest taandest lubatud tõuraamatu põhiosasse kanda organisatsiooni või ühingu poolt tõuraamatu eeskirjade kohaselt heakskiidetud

ristamisprogrammis osalev loom. Ristamisprogrammis tuleks **nimetada tõud**, millel on lubatud osaleda.

2. „Tõuraamatu TA osa lisaosasse kantavad hobused kinnitab tõu-ja hindamiskomisjon kooskõlastades kande järelvalvet teostava asutusega. Kande aluseks on hobuse omaniku kirjalik taotlus.“

Lõike sõnastus *lisaosasse kantavad* on vastuolus aretusprogrammis esitatud definitsiooniga, mille kohaselt on tõuraamatusse kandmine mära või täku sugulise kasutuse või aretuseks tunnustamise registreerimine koos tõuraamatu numbri andmisega. Looma arvelevõtmine tõuraamatu põhi- või lisaosas on programmi definitsiooni kohaselt hobuse registreerimine.

Tegevusloaga aretusühing tegutseb vastaval aretusprogrammile, mis peab olema vastavuses õigusaktidega. Tõuraamatusse kandmise kord, mis on üks osa aretusprogrammist, peab olema kooskõlas Euroopa komisjoni otsusega 96/78/EÜ. Nimetatud otsuse artikkel 3 sätestab, et loom, kes ei vasta artiklis 1 sätestatud tingimustele (s.o tõuraamatu põhiossa kandmise tingimustele) võidakse kanda kõnealuse tõuraamatu lisaosasse. Loom peab vastama järgmistele tingimustele: 1) olema tõuraamatu eeskirjade kohaselt identifitseeritud; 2) olema tunnustatud tõustandardile vastavaks; 3) omama tõuraamatu eeskirjades sätestatud miinimumjõudlust. Ükski õigusakt ei nõua tõuraamatu lisaosakande kooskõlastamist järelvalvet teostava asutusega.

Samuti jääb arusaamatuks, kas lisaks varsa (keda soovitakse registreerida tori TA lisaosas) sünnitunnistusele, mille vormil on võimalik märkida soov hobuse tõuraamatusse registreerimiseks, peab varsa omanik esitama veel eraldi kirjaliku taotluse. Eraldi taotluse nõuet ei ole sätestatud tõuraamatu teisesse osadesse kandmisel või eeltõuraamatus registreerimisel ning see on diskrimineeriv omanikule kui lisaosas registreerimisele on kehtestatud rangem nõue.

3. „9.2.2 Peatõuraamatusse II kantakse tori tõugu täkid:

- kes on sünnijärgselt registreeritud tõuraamatu aretusprogrammi TA osa eeltõuraamatus;
- kelle puhul on oodata säilitusprogrammis kindlaks määratud eesmärkide saavutamist;
- kes ei vasta peatõuraamat TA I osa nõuetele;
- kellel on kuni kuus komponenttõust eellast neljandas põlvkonnas (kehtib alates käesoleva programmi muudatuste kinnitamisest)“

kes ei vasta peatõuraamat TA I osa nõuetele – vajab täpsustamist, mille osas nad ei vasta peatõuraamat TA I nõuetele.

Peatõuraamatusse I kandmisel on sätestatud, et sinna kantakse loomad, kelle põlvnemises on kolme põlvkonna vältel kasutatud ainult tori tõugu hobuseid ning kellel on kuni neli komponenttõust eellast neljandas põlvkonnas. Peatõuraamat II lubab kuni kuus komponenttõust eellast neljandas põlvkonnas, kuid ei ole täpsustatud eelnevate põlvkondade osas.

4. „9.3.2. Peatõuraamatusse II kantakse tori tõugu märad:

-kellel on kuni kuus komponenttõust eellast neljandas põlvkonnas (kehtib alates käesoleva programmi muudatuste kinnitamisest)“

Vt. eelmine kommentaar.

5. „9.4 Eeltõuraamat

Eeltõuraamatusse kantakse säilitusprogrammis osalevate tori tõugu hobuste järglased, kes põlvnevad TA ossa kantud vanematest. Alates 01.07.2015 sündinud varssadel võib olla kolmandas põlvkonnas kuni neli komponenttõugude eellast. Kui sündinud varss ei vasta TA eeltõuraamatu või TA lisaosa nõuetele, võib ta olla sobilik kandmiseks tõuraamatu TB vastavasse osasse.

Lõike sõnastus *eeltõuraamatusse kantavad* on vastuolus aretusprogrammis esitatud definitsiooniga (vt punkti 2 kommentaar).

Täpsustatud ei ole komponenttõugu eellaste esinemine teistes põlvkondades. Varieerides komponenttõugu eellaste asukohta põlvnemistabelis on võimalik kanda TA eeltõuraamatusse loomad, kellel on põlvnemises komponenttõugude osakaal nelja põlvkonna vältel kuni 50 %. Lisaks on selline muudatus on vastuolus tori tõugu universaalsuuna aretusprogrammi põhimõtetega. Aretusprogrammi eesmärgina on sätestatud *laiendada tori täkkude, kes on kantud tõuraamatu TA osa peatõuraamatusse, aretuses kasutamist ning suurendada aastas sündivate varssade arvukust kelle kolme eellastepõlvkonna jooksul ei ole kasutatud teist tõugu aretusmaterjali ning vähendada sõltuvust komponenttõugudest.*

6. Eeltõuraamatusse on võimalik kanda hobune, kelle üheks vanemaks on lisaossa kantud hobune ja teiseks vanemaks on peatõuraamatusse I , II või tõuraamatusse kantud või kandmiseks sobilik hobune.“

Üldiste põhimõtete kohaselt loetakse puhtatõuliseks emasloom, kelle ema ja emaema on kantud tõuraamatu lisaossa ning isa ja mõlemad vanaisad on tõuraamatu põhiosa täkid.

7. „9.5 Lisaosa

Lisaossa kantakse tori tõugu hobune, kelle põlvnemisalane dokumentatsioon ei vasta põhiosa nõuetele, kuid kes on vajalik tori tõugu hobuste säilitusprogrammi täitmiseks. Hobune peab vastama säilitusprogrammis toodud tori hobuse tõutuübile ja olema tüübilt hinnatud vähemalt 7 punktiga ning teiste hinnatavate tunnuste osas vähemalt 6 punktiga.

Lisaossa kuuluval hobusel peab olema tehtud geneetiline identifitseerimine.

Lisaossa kantakse - vt punkti 2 kommentaar.

Vajab täpsustamist, kas põhiosa nõuetele ei vasta ainult dokumentatsioon või ka põlvnemine. Hobuse kandmisel tõuraamatu põhiossa või registreerimine lisaosas võetakse aluseks looma põlvnemine ja selle vastavus aretusprogrammi nõuetele. Kui dokumentatsioon on puudulik, ei ole võimalik põlvnemise õigsust kontrollida.

Aretusprogramm sätestab, et geneetiline ekspertiis on kohustuslik sugulises kasutuses olevatel täkkudel, teistel hobustel soovituslik. Vajalik põhjendada geneetilist identifitseerimise vajadust lisaosa loomadel, kui põhiosa loomade puhul sellist nõuet kohaldata. Lisaks ei anna geneetiline identifitseerimine mingit kindlust looma põlvnemise kohta (nt kui nii loom ise, kui

tema ema ja isa on geneetiliselt identifitseeritud, võib põlvnemise kontrollimisel juhtuda, et üks vanematest ei osutu õigeks). Geneetiline identifitseerimine võib olla lubatud ainult juhul, kui mingil põhjusel ei ole võimalik põlvnemise kontrolli tagantjärei teostada (nt hobuse vanemad on surnud).

8. Tõuraamatu lisaossa kantud mära või täku järglane, kelle teiseks vanemaks on TA peatõuraamatusse I ,II või tõuraamatu osasse kantud või kandmiseks sobilik hobune, on võimalik kanda tõuraamatu põhiosa eeltõuraamatusse.“

Üldiste põhimõtete kohaselt loetakse puhtatõuliseks emasloom, kelle ema ja emaema on kantud tõuraamatu lisaossa ning isa ja mõlemad vanaisad on tõuraamatu põhiosa täkid.

9. 9.6 Tõuraamatu sissekannete muutmise, täiendamine või hobuse tõuraamatust väljaregistreerimine

Hobuse tõuraamatust välja registreerimine toimub hobuse omaniku kirjaliku avalduse alusel. Tõuraamatu pidaja annab hobuse andmete haldamise üle teisele tunnustatud aretusühingule.

Hobuse tõuraamatust väljaregistreerimise sätestamine on vajalik. Kuid kuna hetkel puudub täpsem regulatsioon andmete haldamise üleandmise kohta ning ka aretusühingul võimalus seda teostada, ei ole seda sätet võimalik peale programmi muutmist täita ning seega ei ole asjakohane reguleerida haldamise üleandmist.

10. „Tori tõugu hobuste (aretussuund) tõuraamatu TB osa

Lisaosa A

Lisaosasse A on kantud tori tõugu hobused, kes eelnevalt olid kantud tõuraamatu registri osasse.“

Kehtiva programmi kohaselt ei ole tori aretussuuna (TB) tõuraamatul registriosa. Jääb arusaamatuks, millised loomad kantakse TB tõuraamatu lisaossa A.

11. „9.6 Tõuraamatu sissekannete muutmise, täiendamine või hobuse tõuraamatust väljaregistreerimine

Hobuse tõuraamatust välja registreerimine toimub hobuse omaniku kirjaliku avalduse alusel. Tõuraamatu pidaja annab hobuse andmete haldamise üle teisele tunnustatud aretusühingule.“

Vt punkt 9 kommentaar.

Lisaks eespool toodule on läbivalt muudetud numeratsioon ning **muudatusi tehtud järgnevatel punktides** (ei ole esitatud programmis värviliselt märgitud).

Kehtiv programm	Muudatused esitatud programmis
Aretusedu saavutamise abinõud Tori tõugu hobuste (universaalne suund) TA osa tõuraamatut peetakse elektrooniliselt Jõudluskontrolli Keskuse serveris, algdokumente säilitatakse Eesti Hobusekasvatajate Seltsi (EHS) büroos.	1.3 Aretusedu saavutamise abinõud Tori tõugu hobuste (universaalne suund) TA osa tõuraamatut peetakse elektrooniliselt Jõudluskontrolli Keskuse serveris, algdokumente säilitatakse Eesti Hobusekasvatajate Seltsi (EHS) büroos.
Tõu iseloomustus	1.5 Tõu iseloomustus

<p>Programmis osalev hobune peab olema kantud tori tõugu hobuste (universaalne suund) tõuraamatu TA ossa ning mõlemad vanemad peavad põlvnema tori tõu esiisast Hetmanist.</p>	<p>Programmis osalev hobune peab olema kantud tori tõugu hobuste (universaalne suund) tõuraamatu TA ossa ning põlvnemises esineb tori tõu esiisa Hetman.</p>
<p>Tori tõugu hobuste (universaalne suund) aretusprogramm Vastavalt 05.06.2008 tunnustatud programmile osalevad säilitusprogrammis täkud ja märad, kes on kantud enne 01.06.2008 tori tõugu hobuste tõuraamatu põhiosasse ja kelle vanemad on tori tõugu ning nende järglased. Säilitusprogrammis osalevad ka Eestis sündinud tori tõugu täkkude, kes on tunnustatud enne 01.01.2008 järglased, kes on saanud tori hobuste tõuraamatu põhiosasse kantud märadest enne 01.06. 2008 toimunud paaritusest.</p>	<p>1. Tori tõugu hobuste (universaalne suund) aretusprogramm Vastavalt 05.06.2008 tunnustatud programmile osalevad säilitusprogrammis täkud ja märad, kes on kantud enne 01.06.2008 tori tõugu hobuste tõuraamatu põhiosasse ja kelle vanemad on tori tõugu ning nende järglased. Käesoleva programmiga lisandub sinna kandmiseks sobiv tõuraamatu lisaosa järglane. Säilitusprogrammis osalevad ka Eestis sündinud tori tõugu täkkude, kes on tunnustatud enne 01.01.2008 järglased, kes on saanud tori hobuste tõuraamatu põhiosasse kantud märadest enne 01.06. 2008 toimunud paaritusest.</p>
<p>Tori tõugu hobuste (aretussuund) aretusprogramm Programmis osalev hobune peab olema kantud tori hobuste tõuraamatu aretusprogrammi TB osasse ning vähemalt ema peab põlvnema tori tõu esiisast Hetmanist.</p>	<p>2. Tori tõugu hobuste (aretussuund) aretusprogramm Programmis osalev hobune peab olema kantud tori hobuste tõuraamatu aretusprogrammi TB osasse ning põlvnemises esineb tori tõu esiisa Hetman.</p>
<p>Tõuraamatusse kandmise alused ja tõuraamatu pidamise kord Tori hobune – hobune, kelle vanemad on tori tõugu või ema on tori tõugu ja isa on tori tõu (aretussuuna) populatsiooni aretusprogrammis nimetatud komponenttõugu või eripaaridevaliku teel saanud hobune.</p>	<p>3. Tõuraamatusse kandmise alused ja tõuraamatu pidamise kord Tori hobune – hobune, kelle ema on tori tõugu ja isa on tunnustatud või tunnustamata tori tõugu või tori tõugu (aretussuuna) populatsiooni aretusprogrammis nimetatud komponenttõugu või eripaaridevalikus osalev täkk.</p>
<p>Tõuraamatus registreerimine – tori tõugu hobuse järglase arvelevõtmine tõuraamatu põhi- või lisaosas.</p>	<p>Tõuraamatus registreerimine – tori tõugu hobuse järglase arvelevõtmine tõuraamatu põhi- või lisaosas talle passi väljastamiseks.</p>
<p>1.2. Varsa sünnitunnistus – varsa värvus; – varsa omaniku nimi ja allkiri; – andmeid tiinuse katkemise või surnultsünni jm sündmuste kohta; _ varsa omaniku taotlus passi väljastamiseks, tõuraamatusse registreerimiseks.</p>	<p>3.1.2 Varsa sünnitunnistus – varsa värvus; = varsa omaniku nimi ja allkiri; – andmeid tiinuse katkemise või surnultsünni jm sündmuste kohta; _ varsa omaniku taotlus passi väljastamiseks, tõuraamatusse registreerimiseks.</p>
<p>1.3. Identifitseerimisleht Identifitseerimislehel peavad sisalduma järgmised andmed: – omaniku nimi ja aadress;</p>	<p>3.1.3 Identifitseerimisleht Identifitseerimislehel peavad sisalduma järgmised andmed: – omaniku või omanike esindaja nimi ja aadress;</p>
<p>Joonisdiagrammil märgitakse pöörised X-ga ja valgete märgiste piirjooned punase joonega ning kiibi asukoht ristkülikuga.</p>	<p>Joonisdiagrammil märgitakse pöörised X-ga ja valgete märgiste piirjooned punase joonega ning kiibi asukoht ristkülikuga.</p>
<p>4. Aretaja kohustused Tõuraamatus registreeritud hobuse pidaja peab</p>	<p>6. Aretaja kohustused Tõuraamatus registreeritud hobuse pidaja</p>

täitma algarvestuse lehte (lisa 8) ja edastama aasta lõpuks andmed karjas olevate hobuste kohta EHSi büroosse.	peab täitma algarvestuse lehte (lisa 5) ja edastama aasta lõpuks andmed karjas olevate hobuste kohta EHSi büroosse.
4.1 Omaniku vahetusest teavitamine Mõlema dokumendi puhul on vajalikud järgmised andmed: mõlema osapool e nimed, aadressid, allkirjad ja omaniku muutuse kuupäev.	6.1 Omaniku vahetusest teavitamine Mõlema dokumendi puhul on vajalikud järgmised andmed: mõlema osapool e nimed, aadressid, dokument peab olema allkirjastatud. Dokumendil peab olema hobuse omaniku muutuse kuupäev.
5. Märgistamise kord Individaalnumber (UELN) sisaldab hobuse sünniaastat.	7. Märgistamise kord Individaalnumber (UELN) sisaldab hobuse sünniaastat (kaks viimast numbrit).
Elektroonilises aretussuuna tõuraamatu TB osas kasutatakse tähiseid: TB peatõuraamat, TB tõuraamat ja TB eeltõuraamat, TB lisaosa A ja TB lisaosa B (lisaosa B hobuste tõu nimetusena kasutatakse ristanthobune). Hobuse passi I osas on märgitud tõuraamatu osa: TB, ARETUSSUUND.	Elektroonilises aretussuuna tõuraamatu TB osas kasutatakse tähiseid: TB peatõuraamat, TB tõuraamat ja TB eeltõuraamat, TB lisaosa A ja TB lisaosa B (lisaosa B hobuste tõu nimetusena kasutatakse ristanthobune). Hobuse passi I osas on märgitud tõuraamatu osa: TB, ARETUSSUUND.
5.1 Elektroonilise märgistuse kasutamine ja paigaldamine Teatelt peab selguma, millal märgistamine toimus, märgistaja, millist hobust märgistati, paigaldatud kiibi poolt edastatav kood ja koht, kuhu kiip paigaldati.	7.1 Elektroonilise märgistuse kasutamine ja paigaldamine Teatelt peab selguma, millal märgistamine toimus, märgistaja nimi , millist hobust märgistati , märgistatud hobuse nimi ja UELN (olemasolul), paigaldatud kiibi poolt edastatav kood ja koht, kuhu kiip paigaldati.
7.3. Täkkude kandmine tõuraamatusse (TA) - kes on sünnijärgselt registreeritud tõuraamatu TA osa eeltõuraamatus; - kes ei ole aretuseks tunnustatud; - kes ei vasta peatõuraamatu TA I ja peatõuraamatu TA II osa hindamise kriteeriumitele.	9.2.3 Täkkude kandmine tõuraamatusse (TA) - kes on sünnijärgselt registreeritud tõuraamatu TA osa eeltõuraamatus või tõuraamatu lisaosas ; —kes ei ole aretuseks tunnustatud ; - kes ei vasta peatõuraamatu TA I ja peatõuraamatu TA II osa hindamise ja põlvnemise kriteeriumitele.
7.4.2. Peatõuraamatusse II kantakse tori tõugu märad: Mära, kellel ei ole täidetud eeltoodud nõuded, kuid kes põlvneb aretusprogrammi tõuraamatu TA osasse kantud vanematest, on nõuetekohaselt identifitseeritud ning kelle põlvnemine on dokumentaalselt tõestatud ja kellelt on saadud vähemalt kaks väga hea hinnanguga ning tõule vajalikku järglast, võib hindamiskomisjoni otsusega kanda peatõuraamatusse II.	9.3.2. Peatõuraamatusse II kantakse tori tõugu märad: Mära, kellel ei ole täidetud eeltoodud nõuded, kuid kes põlvneb aretusprogrammi tõuraamatu TA osasse kantud vanematest, on nõuetekohaselt identifitseeritud ning kelle põlvnemine on dokumentaalselt tõestatud ja kellelt on saadud vähemalt kaks väga hea hinnanguga (I auhind) ning tõule vajalikku järglast, võib tõu - ja hindamiskomisjoni otsusega kanda peatõuraamatusse II.
8. Tori tõugu hobuste (aretussuund) tõuraamatu TB osa Tori tõugu hobuste (aretussuund) tõuraamatu TB osas registreeritakse hobused , kes on registreeritud põlvnemisandmete alusel tori tõugu hobuste (aretussuund) tõuraamatu eeltõuraamatus, lisaosas A või lisaosas B .	10. Tori tõugu hobuste (aretussuund) tõuraamatu TB osa Tori tõugu hobuste (aretussuund) tõuraamatu TB osas osalevad hobused , kes on registreeritud põlvnemisandmete alusel tori tõugu hobuste (aretussuund) tõuraamatu osa eeltõuraamatus või mõnes lisaosas .
Lisaosse B kantud hobustele ei anta	Lisaosse B kantud hobustele ei anta

tõuraamatu numbrit.	tõuraamatu numbrit.
Tori tõu (aretussuund) aretuses võib kasutada lisaks tori tõugu hobustele aretusloomi komponenttõugudest ning eripaaride valikuga saadud järglasi.	Tori tõu (aretussuund) aretuses võib kasutada lisaks tori tõugu hobustele aretusloomi komponenttõugudest ning eripaaride valikuga saadud järglasi.
8.2.2. Peatõuraamatusse kantakse tõu- ja hindamiskomisjoni otsusel täkud, komponenttõugude esindajad: - hannoveri, inglise täisverelise, holsteini ja trakeeni tõugu täkud, kellelt on oodata aretusprogrammi eesmärkide täitmist ja kes on tunnustatud tori tõugu hobuste (aretussuund) aretusprogrammis osalemiseks.	10.2.2 Peatõuraamatusse kantakse teised täkud - hannoveri, inglise täisverelise, holsteini ja trakeeni tõugu täkud, kellelt on oodata aretusprogrammi eesmärkide täitmist ja kes on tunnustatud tori tõugu hobuste (aretussuund) aretusprogrammis osalemiseks.
8.7. Tõuraamatu lisaosa Lisaosa A Tori hobuste tõuraamatu lisaosasse A kantakse: - tori tõugu hobused, kelle põlvnemine ei vasta tõuraamatu põhiosa nõuetele; - tori tõugu hobused, kes on saadud põhiosasse kantud märadest ja kelle isad on hannoveri, inglise täisverelise, holsteini või trakeeni tõugu tori tõu (aretussuuna) aretusprogrammis tunnustamata täkud.	10.7 Tõuraamatu lisaosa Lisaosa A Tori hobuste tõuraamatu lisaosasse A kantakse tori tõugu hobused, kelle põlvnemine ei vasta tõuraamatu põhiosa nõuetele; — tori tõugu hobused, kes on saadud põhiosasse kantud märadest ja kelle isad on hannoveri, inglise täisverelise, holsteini või trakeeni tõugu tori tõu (aretussuuna) aretusprogrammis tunnustamata täkud.

Võttes arvesse asjaolu, et kehtiva aretusprogrammi kohaselt on EHS aretajatele **avaliku teenuse pakkuja**, VTAl esitatud küsimusi ja kaebusi, asjaolu, et hobuste puhul on selgunud ebaõigeid andmeid põlvnemise kohta ning pakutava teenuse kvaliteedi tõstmise vajadust, on vajalik täpsustada aretusprogrammis järgnevad sätted.

1. Nii nagu ka varem selgitasime on EHS peetavas tori tõugu hobuste tõuraamatus eristatud kahte osa: universaalsuuna tõuraamatut (TA) ja aretussuuna tõuraamatut (TB). Kuna tegemist on erinevate aretussuundadega, millel on erinev aretuseesmärk on sisuliselt tegemist kahe eraldi tõuraamatuga, milles kummaski käsitletakse tori tõugu hobuste populatsiooni kindlat osa.

Sama kinnitab ka 16. jaanuar 2014, Tallinn Tallinna Ringkonnakohtu otsus 3-12-1764, kus kohtu põhjendustes on välja toodud järgmine: „Samas nähtub komisjoni otsuse 92/353/EMÜ lisa p 3 alapunkti b teisest taandest, et (originaal) tõuraamatut saab iseenesest pidada nii tõu, tõugude kui ka tõuraamatuga hõlmatud populatsiooni osa kohta. Samuti märgitakse EÜ Komisjoni 10.01.1996 otsuse 96/78/EÜ (milles sätestatakse tõuaretuseks ettenähtud hobuslaste tõuraamatusse kandmise kriteeriumid) art 1 lg 1 esimeses taandes, et oma tõuraamatu põhiosasse kandmiseks peavad registreeritud hobuslased põlvnema sama tõu tõuraamatu põhiosasse kantud vanematest ja omama kõnealuse tõuraamatu eeskirjade kohaselt kehtestatud eellastabelit.

Ehkki EHS peetavas tori tõugu hobuste tõuraamatus on formaalselt eristatud kahte osa: universaalsuuna tõuraamatut TA ja aretussuuna tõuraamatut TB, tuleb EHS kehtestatud tõuraamatute ülesehituse (I kd, tl 32-37) põhjal nõustuda apellantidega, et **sisuliselt on tegemist siiski kahe iseseisva tõuraamatuga, mis kumbki käsitlevad tori tõugu hobuste**

populatsiooni kindlaksmääratud osa, millel on vastavas tõuraamatus kirjeldatud tunnused.“

Kuna tegemist on tõu erinevate suundadega, siis on iga suuna tõuraamat omaette originaaltõuraamat ning kummagi osas on sätestatud oma põhimõtted ja aretuse eesmärgid, mis ei pea kattuma ega saagi kattuda, vastasel korral poleks eraldi suundade olemasolu üldse võimalik.

Tori tõugu hobuste (universaalne suund) on kantud põllumajandusministri määrusega kehtestatud ohustatud tõugude loetellu ning nende osas on lubatud ainult puhasaretus. Seega peaks TA osas olema tegemist kinnise tõuraamatuga

Võttes arvesse eeltoodut tuleb vormistada aretusprogrammid nii, et oleks selgelt aru saada, et tegemist on kahe erineva tõuraamatuga. Kuna juba praegu on kehtivas programmis eraldi aretusprogramm ja tõuraamatusse kandmise kord mõlema aretussuuna kohta siis on vajalik, et ka muud osad oleks eraldi mõlema tõuraamatu kohta.

2. Tori aretussuuna aretusprogrammis on toodud ühe aretuse eesmärgina tori tõugu hobuste (aretussuund) aretusprogrammis osaleva populatsiooni põlvnemise ühtlikkuse ja tori tõugu sugutäkkude kasutamise osa suurendamine.

Punktis aretusmeetodid on sätestatud, et *aretusprogrammis osalevad täkid ja märad, kes on kantud tori tõugu hobuste tõuraamatu TA ja TB ossa ja nende järglased, lisaks osalevad **tunnustatud täkid komponenttõugudest** ning eripaaride valiku teel saadud järglased. Aretusprogrammi eesmärk saavutatakse **puhasaretusega** ja sisestava ristamisega, kasutades liin - ning perekondaretust, ühtlikku ja mitteühtlikku paaridevalikut.*

Punktis tõu iseloomustus on sätestatud: *Samuti osalevad programmis aretusprogrammi TA osa tõuraamatusse kantud hobuste järglased, kes on saadud **tunnustamata komponenttõugu** täkkudest.*

Esitatud programmis on muudetud sõnastust punktis 3. Tõuraamatusse kandmise alused ja tõuraamatu pidamise kord

*Tori hobune – hobune, kelle ema on tori tõugu ja isa on tunnustatud või **tunnustamata** tori tõugu või tori tõugu (aretussuuna) populatsiooni aretusprogrammis nimetatud komponenttõugu või eripaaridevalikus osalev täkk.*

Nimetatud punktides on vastuolu, kui ühel juhul on kirjas, et lubatud on ainult **tunnustatud** täkid komponenttõugudest siis teisel juhul on lubatud **tunnustamata** täkkude kasutamine. Kui aretusmeetodina on lubatud **puhasaretus** ja sisestav ristamine, ei tohiks olla lubatud **tunnustamata** komponenttõugu täkkude kasutamine.

3. Varsa sünnitunnistuse andmete loetelust on muudatusena kustutatud varsa omaniku nimi ja allkiri ning jäetud välja võimalus esitada sünnitunnistusega samaaegselt omaniku poolt taotlus tõuraamatusse registreerimiseks. Nimetatud muutused on vastuolus kehtiva programmi lisana kinnitatud varsa sünnitunnistuse vormiga, milles on nõutud väljana omaniku nimi ja allkiri ning on võimalus märkida taotlus varsa tõuraamatusse registreerimiseks.

4. Omaniku vahetusest teavitamine. Muudetud sõnastuses on öeldud, et dokument peab olema allkirjastatud. Nimetatud muutus on vastuolus kehtiva programmi lisana kehtestatud omaniku

vahetuse teatise vormiga, millel on nõutud **mõlema osapoole allkirjad**. Omaniku vahetusest teavitamise puhul peab omandiõiguse muutust kinnitav dokumenti olema **allkirjastatud mõlema osapoole poolt**.

5. Aretusprogrammi osas „Märgistamise kord“ on jäetud välja tori aretussuuna TB lisaosa B juures selgitus *lisaosa B hobuste tõu nimetusena kasutatakse ristanthobune*. Samuti on kustutatud tori tõugu hobuste aretussuuna tõuraamatu pidamise korras selgitus *„Lisaosasse B kantud hobustele ei anta tõuraamatu numbrit*.

Selline sõnastuse muutmine võib tekitada arusaamatusi ning jätta ekslikult mulje, et aretusprogrammis osalevad ka TB lisaosa B loomad, keda ei loeta tori aretussuuna hobusteks vaid ristanthobuseks.

6. Täkkude kandmine tõuraamatusse (TA). Kehtiva sõnastuse kohaselt kantakse *täkkude tõuraamatusse tori tõugu täkk, kes on olnud sugulises kasutuses ning ... kes ei ole aretuseks tunnustatud*;

Muudetud sõnastuses on välja jäetud *„kes ei ole aretuseks tunnustatud“*. Palume põhjendada sellise muudatuse siseviimist.

7. Täkkude kandmine tõuraamatusse (TA) - kes on sünnijärgselt registreeritud tõuraamatu TA osa eeltõuraamatus või **tõuraamatu lisaosas**.

Euroopa komisjoni otsuse 96/78/EÜ artikkel 1 sätestab, et oma tõuraamatu põhiossa kandmiseks peavad registreeritud hobuslased põlvnema sama tõu **tõuraamatu põhiosasse** kantud vanematest ja omama kõnealuse tõuraamatu eeskirjade kohaselt kehtestatud eellastabelit.

Muudatus, mille kohaselt tõuraamatu lisaosas registreeritud täkk on lubatud kanda tõuraamatu põhiossa peale tema sugulise kasutuse registreerimist on vastuolus eespool nimetatud komisjoni otsusega ning kehtiva aretusprogrammiga, mis sätestab, et vastavalt 05.06.2008 tunnustatud programmile osalevad säilitusprogrammis täkid ja märad, kes on kantud enne 01.06.2008 tori tõugu hobuste **tõuraamatu põhiosasse** ja kelle vanemad on tori tõugu ning nende järglased.

8. Kehtiva programmi kohaselt võib *„tori tõu (aretussuund) aretuses kasutada lisaks tori tõugu hobustele aretusloomi komponenttõugudest ning eripaaride valikuga saadud järglasi*.“

Kustutatud on sõnastuse osa *„ning eripaaride valikuga saadud järglasi*.“.

Samas tõuraamatu pidamise kord sätestab, et *„tori hobune - hobune, kelle ... isa eripaaridevalikus osalev täkk*.“

Sellise muudatuse sisseviimine vajab põhjendamist. Muudetud sõnastus välistab eripaaride valikuga saadud järglaste kasutamise aretusprogrammis ning muudab küsitavaks kogu eripaaride valiku osa vajalikkuse.

9. Kehtiva programmi kohaselt on täku kandmisel peatõuraamatusse õiguspädevaks organiks tõu-ja hindamiskomisjon ning täku kandmine **peatõuraamatusse I** toimub mitte varem kui teisel eluaastal, kui nimetatud täkk on hindamiskomisjoni poolt **hinnatud**. Täku kandmine

peatõuraamatusse II toimub mitte varem kui teisel eluaastal, kui nimetatud täkk on hindamiskomisjoni poolt **hinnatud ja tunnustatud**.

Jääb selgusetuks, kas tunnustamise nõue on ainult peatõuraamatusse II kandmisel ja kõrgemasse klassi (peatõuraamatusse I) võib kanda ainult hinnatud ja mitte tunnustatud täkid.

10. Tõuraamatusse kandmise alused sätestavad, et peatõuraamatusse II kantakse loomad, kes ei vasta peatõuraamat TA I osa nõuetele. Vajab täpsustamist, millises osas ei vasta loomad nõuetele.

11. Aretusprogrammi osas tõuraamatu (TB) lisaosa sätestatakse: *tori hobuste tõuraamatu B-lisaosasse kantakse kõik hobused, kes ei ole saadud vastavalt aretusprogrammile ...*

Täpsustamist vajab, mida tähendab „ei ole saadud vastavalt aretusprogrammile“. Kui aretusaretusprogrammis on sätestatud, et programmis osalevad täkid ja märad, kes on kantud tori tõugu hobuste tõuraamatu TA ja TB ossa ja nende järglased, **lisaks osalevad tunnustatud täkid komponenttõugudest ning eripaaride valiku teel saadud järglased** kas siis tunnustamata täkkudest saadud järglased on saadud vastavalt aretusprogrammile või mitte?

12. Aretusprogrammide osad Tõuraamatusse kantavad andmed, põlvnemise õiguses geneetiline ekspertiis, tõuraamatu TA osa jaotus, täkkude kandmine peatõuraamatusse I ja II, täkkude kandmine tõuraamatusse, eeltõuraamat (TA), tõuraamatu TB osa jagunemine, eeltõuraamat (TB) ja põlvnemise õiguse kontroll sätestavad, et *sugulises kasutuses olevatel täkkudel on põlvnemise õiguse kontroll kohustuslik, teistel hobustel soovituslik. 01.01.2012 seisuga vanemate kui 10- aastaste sugulises kasutuses olevate täkkudel peab olema tehtud geneetiline identifitseerimine.*

Võimalus teha 2012. a vanemate, kui 10- aastastel sugulises kasutuses olevate täkkudel ainult geneetiline identifitseerimine ei ole korrektne ja on vastuolus põllumajandusministri 18.12.2002 määruse nr 86 „Aretuslooma ja aretusmaterjali aretuseks sobivaks tunnustamise ning aretuseks sobivaks tunnustatud aretusloomaja aretusmaterjali kasutamise alused“ paragrahviga 2. Nimetatud paragrahvis sätestatakse, et isaslooma põlvnemine **peab olema tõendatud geneetilise ekspertiisiga**. Seega peab olema põlvnemine kontrollitud geneetilise ekspertiisiga kõigil sugulises kasutuses olevatel täkkudel olenemata nende sünniaastast. Erandina on lubatud täku geneetiline identifitseerimine ainult juhul, kui mingil põhjusel ei ole võimalik põlvnemisandmeid tagantjärele kontrollida (nt hobuse vanemad on surnud).

Sama muudatus tuleb sisse viia kõigisse aretusprogrammi osadena kinnitatud kordadesse.

Muuhulgas selgitab VTA, et majandustegevuse seadustiku üldosa seaduse § 17 lõike 3 kohaselt on kõrvaltingimus mis tahes tingimus või kohustus, mis ei ole põhiregulatsioon. Haldusakti kõrvaltingimuste mõiste on sätestatud haldusmenetluse seaduse (HMS) § 53 lõikes 1. Aretusprogramm on HMS § 53 lõike 1 punkti 2 mõistes haldusakti põhiregulatsiooniga seotud lisakohustus. HMS § 53 lõike 1 punkti 2 tüüpi kõrvaltingimusteks loetakse üldjuhul nõuded, mille täitmisest kas sõltub majandustegevuse alustamise õiguse teke või määratlevad need tingimused, mida majandustegevuse teostamisel tuleb järgida. Nõuetekohase aretusprogrammi olemasolu on eelduseks aretuse valdkonnas nii majandustegevuse alustamisel kui ka eelduseks majandustegevuse teostamiseks. Ilmselgelt ei saa üks, muidu majandustegevuse üldnõudeid täitnud, aretusühing tegeleda aretustegevusega ilma

nõuetekohase ja kehtiva aretusprogrammita.

Kõik nõuded ja tingimused, mis ei ole piiritletud majandustegevuse õiguse valdkonnalise (tegevusala) ulatusega või selle lubatud teostamise kohaga (territooriumiga), on käsitletavad kõrvaltingimustena, sõltumata terminist, millega asjaomane seadus vastavaid tingimusi nimetab. Peab tõdema, et segadust võib külvata asjaolu, et PõLAS ei too otsesõnu välja seda, et aretusprogrammi näol on tegemist tegevusloa kõrvaltingimusega. Tihtipeale ei kasutata mistahes seaduses loakohustuse regulatsioonide puhul üldse mõistet „põhiregulatsioon“ ning kõrvaltingimuste mõiste kõrval kasutatakse ka mõisteid nagu „tegevusloa tingimused“ või „tegevusloa eritingimused“ või veel mingit kolmandat mõistet. PõLAS-e puhul peetakse tegevusloa kõrvaltingimusteks § 9 („Tegevusloa taotlemine“) lõigetes 3-8 toodud nõudeid. VTA juhib Teie tähelepanu asjaolule, et tegevusloa kontrolliesemesse võivad kuuluda nii põhitingimused kui ka kõrvaltingimused. Sisuliselt kuuluvad tegevusloa kontrolliesemesse mistahes tingimused ja nõuded, mille täitmise tuvastab tegevusloa andja ja nende tingimuste täitmine on tegevusloa andmise eelduseks. PõLAS § 10 lõige 1 sätestab „Tegevusloa saamiseks peab ettevõtja ja tema kavandatav aretustegevus vastama käesoleva seaduse ja selle alusel kehtestatud õigusaktide ning Euroopa Liidu õigusaktide nõuetele“. Seega kontrollib VTA tegevusloa andmisel muuhulgas ka seda, kas PõLAS § 9 sätestatud tingimused (sh nõuetekohane aretusprogramm) on tegevusloa taotlejal täidetud.

Oma kirjas viitate muuhulgas, et Teie seisukoha kohaselt ei ole aretusprogramm tegevusloa kõrvaltingimus. Seega kui väidate, et aretusprogramm ei ole kõrvaltingimus vaid põhiregulatsioon ehk majandustegevuse üldnõue, siis sellisel juhul saaks aretusprogrammi mittevastavust ja mittenõuetekohasust lugeda majandustegevuse üldnõude oluliseks rikkumiseks, see tooks vastavalt MsÜS § 36 lõike 1 kohaselt kaasa majandustegevuse keelamise VTA poolt ning ettevõtjale antud tegevusloa peatamise. Mis tähendaks seda, et majandustegevuse keelu korral kaotab isik õiguse tegutseda keelamise otsuses märgitud tegevusalal ettevõtjana (MsÜS § 36 lõige 2) ühe kalendriaasta jooksul. Mis omakorda tähendaks, et EHS-il poleks võimalik aretusühinguna 1 aasta jooksul tegutseda. Lisaks tooks MsÜS alusel kohaldatud majandustegevuse keeld kaasa vastutuse, KarS § 372 järgi. Samas kui aretusprogrammi käsitletakse ikkagi kõrvaltingimusena, nagu VTA seda on seni teinud ja teeb ka edaspidi, tooks kõrvaltingimuse oluline rikkumine vastavalt MsÜS § 37 lõike 2 punkti 2 kohaselt kaasa tegevusloa kehtetuks tunnistamise, mis aga ei välista nõuetekohase aretusprogrammi olemasolul uue tegevusloa taotlemist sama aretusühingu poolt.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Katrin Reili
peadirektori asetäitja

Anneli Härmson, 6016594 anneli.harmson@vet.agri.ee